

Anailís ar Thorthaí Dhaonáirimh 2006 maidir le Labhairt na Gaeilge.

*Tús mí Dheire Fómhair d'fhoilsigh an Príomh Oifig Staidreamh (CSO) "Imleabhar 9-An Ghaeilge". San imleabhar seo cuirtear i láthair torthaí an Daonáirimh, a tógadh in Aibreán na bliana 2006, maidir le staid na Gaeilge i measc an phobail: tugtar figiúirí maidir le líon na ndaoine ag maíomh Gaeilge a bheith acu agus minicíocht a labhartha. Ar an gcéad amharc tá an cuma ar an scéal go bhfuil an Ghaeilge ag dul ó neart go neart le ardú suntasach sa líon daoine atá ábalta Gaeilge a labhairt. Ach céard faoin líon daoine a úsáideann an Ghaeilge go laethúil?. Is léachtóir le Matamaitic é **Donncha Ó hÉallaithe** in **Institiúid Teiceolaíochta Gaillimh agus Maigheo**. D'iarr Foinse air a shúil a chaitheamh ar torthaí an Daonáirimh maidir le úsáid na Gaeilge ar fud na tíre.*

Chuir **1,656,780** duine sna 26 contae in iúl go bhfuil Gaeilge acu, sa Daonáireamh a tógadh in **Aibreán 2006**. Ardú suntasach é sin ón **1,430,205** cainteoirí Ghaeilge a tuairiscíodh a bheith ann sa bhliain **1996**. Le linn an tréimhse 10 mbliana céanna tháinig ardú **16.6%** i ndaonra na tíre agus ba eachtrannaigh cuid suntasach dena daoine nua. Mar sin féin ní raibh ach titim an bheag sa céatadán den daonra¹ a bhí ag maíomh Gaeilge a bheith acu: ó **41.1%** i **1996** go **40.8%**.

Tábla 1: Líon na Cainteoirí Gaeilge, do réir na nDaonáireamh a tógadh, ó bunaíodh an Stát.

An Bhliain	Líon na gCainteoirí Gaeilge	Daonra (3 bhl. +)	% Daoine le Gaeilge
1926	540,802	2,802,452	19.3
1936	666,601	2,806,925	23.7
1946	588,725	2,771,657	21.2
1961	716,420	2,635,818	27.2
1971	789,429	2,787,448	28.3
1981	1,018,413	3,226,467	31.6
1986	1,042,701	3,353,632	31.1
1991	1,095,830	3,367,006	32.5
1996	1,430,205	3,479,648	41.1
2002	1,570,894	3,750,995	41.9
2006	1,656,790	4,057,646	40.8

Foinse : Figiúirí óna Daonáirimh éagsúla atá foilsithe ag an CSO.

Nóta : Glactar leis agus na céatadán á ríomh nach cainteoirí Gaeilge iad siúd nár thug freagra ar an gceist teanga agus a liostáiltear faoi 'Gan a bheith Ráite'.

Cuimhnítear nach raibh sa bhliain **1926** ach **540,802** sa 26 Contae a raibh Gaeilge acu. Tá **trí** oiread níos mó daoine le Gaeilge sa Stát anois, seachas mar a bhí nuair a bunaíodh é. Duine as cúigear a bhí ina gcainteoirí Gaeilge a i **1926** i gcomparáid le beirt as gach cúigear i **2006**..

Ach cé mhéad de na cainteoirí Ghaeilge a bhaineann úsáid aisti? An bhfuil níos mó Gaeilge á labhairt anois ná mar a bhí i **1926**?

Níl aon eolas againn ón Daonáireamh a tógadh i **1926** faoi cé chomh minic is a bhí an Ghaeilge á labhairt ag na daoine a raibh sí acu. Tá a fhios againn go raibh cónaí ar thart ar **150,000** cainteoirí Ghaeilge i gceantracha Fíorghaeltachta i **1926**. Chuile sheans gur cainteoirí gníomhacha laethúla a bhí ina mhór fhormhór.

Is sa bhliain **1996** a tosaíodh ar cheist a chur sa Daonáireamh faoi chomh minic is a bhí an Ghaeilge á labhairt ag na daoine a dúirt go raibh Gaeilge acu agus leanadh leis an gceist céanna sa bhliain **2002**. Ach mar go raibh formhór na ndaltaí scoile in ann a rá go fírinneach go raibh Gaeilge á úsáid chuile lá ar scoil, cuireadh na figiúirí dona cainteoirí laethúla as riocht sa dá Daonáireamh sin. Tuairiscíodh i **2002** go raibh **9%** de dhaoine na tíre ina gcainteoirí laethúla Gaeilge ach ní raibh ach **2.6%** de na aoisghrúpaí iar scoile (20 bhliain d’aois nó níos mó) ag maíomh gur úsáid siad an Ghaeilge go laethúil.

Aithníodh an fhadhb agus athraíodh an cheist faoi úsáid na Gaeilge don Daonáireamh a tógadh i **2006**. Lena fháil amach cé mhéad den cainteoirí Gaeilge a úsáideann í taobh amuigh den córas oideachais, don chéad uair bhí idirdhealú á dhéanamh idir na cainteoirí Ghaeilge a labhrann Gaeilge taobh istigh den córas oideachais amháin agus iad san a labhrann í sa ghnáth shaol taobh amuigh den scoil. Bhí an cheist féin débhríoch agus níor cuireadh na torthaí ar fáil i mbealach a bhí sothuigte ach an oiread agus baineadh míthuiscintí as na figiúirí nuair a foilsíodh iad i dtosach sa réamhthuarascáil níos túisce i mbliana.ⁱⁱ

Is Beag Gaeilge a Labhartar Taobh amuigh den Scoil:

Nuair a dhéantar briseadh síos, mar atá déanta i dTábla 2, ar an eolas a thugtar faoi chomh minic is a úsáidtear an teanga, feictear gur taobh istigh den córas oideachais amháin atá **27%** dena cainteoirí á úsáid, go bhfuil **25%** eile acu nach labhrann ar cor ar bith í agus go bhfuil **35%** a labhrann í ach go hannamh. Ní fhágann sin ach **13%** de na cainteoirí Ghaeilge á úsáid ar bhonn rialta taobh amuigh den córas oideachais.

Níl ach **1.78%** den daonra os cionn 3 bhliain d’aois ag úsáid Ghaeilge go laethúil taobh amuigh den scoil agus **2.53%** eile á úsáid go seachtainiúil. Sé sin an tomhais atá le fáil ón Daonáireamh faoi staid na Gaeilge mar ghnáth theanga cumarsáide i measc an phobail sa bhliain **2006**.

Tábla 2: Cé chomh minic is a úsáideann cainteoirí Gaeilge sa Stát an teanga, taobh amuigh den córas oideachais

	Cainteoirí Gaeilge	Cainteoirí Laethúla	Cainteoirí Seachtainiúla	Á Labhairt go hAnnamh	Gan á Labhairt Riamh
Líon	1,656,790	72,148	102,861	586,097	415,479
% de Chainteoirí Gaeilge	100%	4.35%	6.21%	35.38%	25.07%
% den Daonra	40.8%	1.78%	2.53%	14.44%	81.25%

Nóta: Glactar leis nach cainteoirí Ghaeilge iad siúd nach dtugann freagra ar an gceist teanga. Ní chuireann an CSO na daoine sin san áireamh agus céatadán cainteoirí á ríomh. Sin an cúis go mbíonn na céatadán cainteoirí beagáinín níos ísle san anailís seo, ná mar a thuairiscíonn an CSO.

Mar gur athraíodh an cheist ní féidir comparáid a dhéanamh idir na figiúirí seo agus toradh an Daonáireamh a tógadh i **2002**. An uair sin tuairiscíodh go raibh **9.1%** den

daonra á úsáid go laethúil agus **4.1%** á úsáid go seachtainiúil. Sa bhliain **2006** má chuirtear san áireamh na daoine a úsáideann í sa gcóras oideachais go laethúil amháin, chomh maith leis na daoine a úsáideann í go laethúil taobh amuigh den córas oideachais faightear céatadán de **12.5%** - méadú suntasach. Ach ní bheadh sé ceart an dá fhigiúr a chur i gcomparáid mar is léir go raibh go leor daoine á úsáid taobh istigh den córas oideachais amháin go laethúil, nár rith sé leo i **2002** go mba cheart iad féin a áireamh mar chainteoirí laethúla.

An Chontae is mó ina labhartar Gaeilge taobh amuigh den Scoil:

Taobh amuigh de na contaetha Gaeltachta, sé **Cill Dara** an contae farr ó thaobh úsáid na Gaeilge taobh amuigh den córas scoile. I g**Cill Dara** tá Gaeilge á úsáid go laethúil taobh amuigh den córas oideachais ag **1.81%** de na daoine: níos airde ná **Contae Chorcaí** ná **Contae na Mí**, dhá chontae ina bhfuil ceantair Gaeltachta. Go deimhin taispeánann an anailís atá á thuairisciú i d**Tábla 3** gurb é **Cill Dara** an t-aon chontae gan ceantar Ghaeltachta, ina bhfuil an céatadán de chainteoirí laethúla taobh amuigh den córas oideachais níos airde ná an céatadán don Stát, atá ag **1.78%**.

Ar an dtaobh eile den scála tá **Uíbh Fháilí (0.77%)** ar an gcontae is ísle ó thaobh úsáid na Gaeilge ar bhonn laethúil taobh amuigh den córas oideachais agus níl **Ros Comáin (0.80%)** i bhfad chun chinn air. I gcás na gcathracha tá **Cathair na Gaillimhe (3.31%)** go hard ar an liosta, ní nach ionadh ach tá **Cathair Phort Láirge (0.81%)** ar an gcathair is laige.

Contae na Gaillimhe an t-aon chontae ina bhfuil Gaeilge ag os cionn leath den daonra. Ní iontas ar bith é sin mar is ann atá an Ghaeltacht is mó sa tír. Cúis iontais é nach bhfuil ach **39%** de dhaonra **Dhún na nGall** ag maíomh go bhfuil Gaeilge acu, cé gur ann atá an dara Ghaeltacht is mó sa tír. Ach tá **Dún na nGall** ar an dara chontae is airde ó thaobh céatadán an daonra a deireann go labhrann siad Gaeilge go laethúil, taobh amuigh den córas oideachais. Sé **Cathair Bhleá Cliath** an ceantar is lú ina bhfuil cainteoirí Ghaeilge le fáil ag **32.4%** i gcomparáid le **40.8%** sa Stát. Ach in ainneoin sin tá sé i lár an tábla ar **1.32%**, ó thaobh úsáid na Gaeilge go laethúil taobh amuigh den córas oideachais

Tábla 3: Contaetha in ord do réir an % cainteoirí laethúla Gaeilge sa Daonra.

Ceantar	Daonra Iomlán 3 bh. agus os a chionn	Líon atá ábalta Gaeilge a labhairt	% atá ábalta Gaeilge a labhairt	Líon a labhrann Gaeilge go laethúil taobh amuigh den córas oideachais	% a labhrann Gaeilge go laethúil taobh amuigh den córas oideachais
Contae na Gaillimhe	152,014	76,971	50.6	11,509	7.57
Dún na nGall	140,559	54,813	39.0	8,679	6.17
Cathar na Gaillimhe	69,786	31,153	44.6	2,308	3.31
Ciarraí	134,584	61,685	45.8	4,185	3.11
Maigh Eo	118,833	55,010	46.3	2,705	2.28
Contae Phort Láirge	59,444	27,502	46.3	1,164	1.96
Cill Dara	176,747	73,373	41.5	3,198	1.81
Contae Chorcaí	345,045	161,868	46.9	5,431	1.57
Dún Laoghaire-Ráth an Dúin	187,173	79,251	42.3	2,843	1.52
An Mhí	154,252	60,685	39.3	2,255	1.46
Cathar Chorcaí	116,001	48,082	41.4	1,677	1.45
Baile Átha Cliath Theas	235,109	85,856	36.5	3,204	1.36
An Clár	106,043	50,287	47.4	1,427	1.35

Cathar Bhaile Átha Cliath	490,133	158,762	32.4	6,459	1.32
Muineachán	53,664	20,828	38.8	638	1.19
Ceatharlach	48,067	18,547	38.6	542	1.13
Cill Mhantáin	120,358	44,734	37.2	1,353	1.12
Cill Chainnigh	83,786	35,669	42.6	918	1.10
Cathar Luimnigh	50,609	19,711	38.9	537	1.06
Fine Gall	227,012	86,800	38.2	2,335	1.03
Tiobraid Árann Thuaidh	63,215	29,750	47.1	616	0.97
Contae Luimnigh	126,080	60,320	47.8	1,217	0.97
Lú	105,988	37,933	35.8	1,014	0.96
Sligeach	58,561	25,127	42.9	554	0.95
An Iarmhí	75,750	30,636	40.4	695	0.92
Loch Garman	125,722	46,149	36.7	1,138	0.91
Liatroim	27,766	11,758	42.3	239	0.86
An Longfort	32,881	13,158	40.0	281	0.85
Laois	63,758	26,311	41.3	539	0.85
Tiobraid Árann Theas	79,712	33,769	42.4	667	0.84
Cathar Phort Láirge	43,835	17,031	38.9	357	0.81
An Cabhán	61,144	22,636	37.0	495	0.81
Ros Comáin	56,400	24,934	44.2	451	0.80
Uíbh Fhailí	67,615	25,691	38.0	518	0.77
An Stát	4,057,646	1,656,790	40.8	72,148	1.78

Foinse: Tá an tábla seo curtha le chéile ag Donncha Ó hEallaithe (GMIT) ag úsáid figiúirí atá foilsithe ag an CSO sna táblaí 4A, 32A agus 33A in Imleabhar 9, Daonáireamh 2006.

Na Bailte is Gaeilí:

Chomh maith leis na cathracha agus na contaetha éagsúla, tugtar briseadh síos in Imleabhar 9 ón Daonáireamh 2006 faoi úsáid na Gaeilge sna bailte le daonra os cionn 1,500 duine iontu. I measc na mbailte a liostáiltear níl ach baile amháin, **An Daingean**, atá lonnaithe taobh istigh de na limistéir le aitheantas Ghaeltachta. In ainneoin an cogadh teanga atá ar bun ann le tamall beag anuas, sé an **Daingean (15.9%)** an baile atá ar bharr an liosta maidir le úsáid na Gaeilge go laethúil taobh amuigh den scoil, i bhfad chun tosaigh ar an gcéad baile eile **Má Nuad (3.26%)**.

Deineadh anailís ar na bailte go léir don tuairisc ach ceal spáis ní thugtar anseo, i dTábla 4 ach na bailte le daonra os cionn **10,000**. Tá sé suntasach an méad bailte I gCo Chill Dara atá ar bharr an tábla: chomh maith le **Maigh Nuad** sa gcéad áit tá **Léim an Bhradáin (2.28%)** agus **Cill Droichid (1.96%)** sa 3ú agus sa 4ú áit. **Leitir Ceanainn (3.05%)** atá sa tarna áit agus **Caisleán an Bharraigh (1.89%)** i **Maigheo** an t-aon bhaile mór eile atá níos airde ná an céatadán don Stát (**1.78%**).

Tábla 4: Na Bailte Móra (daonra os cionn 10,000 duine) in ord do réir céatadán na gcainteoirí laethúla Gaeilge sa daonra taobh amuigh den córas scoile.

Baile	Daonra Iomlán 3 bh. agus os a chionn	Líon atá ábalta Gaeilge a labhairt	% atá ábalta Gaeilge a labhairt	Líon a labhrann Gaeilge go laethúil taobh amuigh den córas oideachais	% a labhrann Gaeilge go laethúil taobh amuigh den córas oideachais
Maigh Nuad	10,322	5,154	49.9	336	3.26
Leitir Ceanainn	16,614	6,539	39.4	506	3.05
Léim an Bhradáin	14,056	6,567	46.7	321	2.28
Cill Droichid	16,306		44.8	319	1.96

		7,309			
Caisleán an Bharraigh	11,308	5,248	46.4	214	1.89
Trá Lí	21,746	8,991	41.3	385	1.77
An Nás	19,046	7,530	39.5	319	1.67
Droichead Nua	17,558	6,711	38.2	279	1.59
Mala	9,756	4,122	42.3	149	1.53
Cill Mhantáin	9,532	3,682	38.6	141	1.48
Cill Chainnigh	21,264	8,499	40.0	307	1.44
Ceatharlach	19,702	7,707	39.1	270	1.37
Inis	23,048	10,594	46.0	310	1.35
Mainistir na Corann	9,494	3,766	39.7	127	1.34
Bré	30,592	10,915	35.7	403	1.32
Carraig Uí Leighin	12,063	5,588	46.3	154	1.28
Cill Airne	14,086	4,892	34.7	177	1.26
An Uaimh	23,289	8,337	35.8	278	1.19
Sord	32,234	11,766	36.5	369	1.14
Cluain Meala	16,276	6,920	42.5	173	1.06
Tulach Mhór	12,354	4,479	36.3	129	1.04
Dún Dealgan	33,527	11,958	35.7	347	1.03
Baile Átha Luain	16,747	6,217	37.1	173	1.03
Loch Garman	17,401	5,817	33.4	176	1.01
An Cóbh	10,687	4,082	38.2	108	1.01
Sligeach	18,746	7,079	37.8	186	0.99
Na Clocha Liatha	13,912	5,759	41.4	138	0.99
An Muileann gCearr	17,421	6,710	38.5	171	0.98
Mullach Íde	14,313	6,661	46.5	135	0.94
Port Laoise	13,813	5,224	37.8	127	0.92
An tInbhear Mór	11,142	3,902	35.0	99	0.89
Droichead Átha	33,192	10,607	32.0	293	0.88
Baile Brigín	14,446	4,971	34.4	118	0.82

Béal an Átha	9,912	3,969	40.0	78	0.79
An Stát	4,057,646	1,656,790	40.8	72,148	1.78

Foinse: Tá an tábla seo curtha le chéile ag Donncha Ó hEallaithe (GMIT) bunaithe ar na figiúirí atá foilsithe ag an CSO sna táblaí 5A, agus 34A ó Imleabhar 9, Daonáireamh 2006 agus óna SAPs, atá foilsithe ar shuíomh idirlíon an CSO.

Tuairiscíodh **11** baile eile nach bhfuil sa tábla thuas, ina bhfuil céatadán na gcainteoirí laethúla taobh amuigh den córas oideachais níos airde ná an meán náisiúnta agus liostáiltear iad i dTábla 5 thíos. Tá sé suntasach go bhfuil Gaelscoilíocht ar fáil i mórán chuile ceann de na bailte seo. Ní nach ionadh tá **An Daingean** i gCorcha **Dhuibhne** ar bharr an liosta.

Tábla 5: Bailte le daonra idir 1.5K agus 10K duine ina bhfuil % na gcainteoirí laethúla Gaeilge, taobh amuigh den scoil, níos airde ná an % don Stáit (1.78%).

Baile	Daonra Iomlán 3 bhl. agus os a chionn	Líon atá ábalta Gaeilge a labhairt	% atá ábalta Gaeilge a labhairt	Líon a labhrann Gaeilge go laethúil taobh amuigh den córas oideachais	% a labhrann Gaeilge go laethúil taobh amuigh den córas oideachais
An Daingean	1,873	1,075	57.4	298	15.91
Cill Choca	3860	1723	44.6	108	2.80
Prosperous	1802	749	41.6	46	2.55
Átha Buí	2087	791	37.9	49	2.35
Cill Chomhghaill	3096	1197	38.7	66	2.13
Clár Chlainne Muiris	2497	1148	46.0	53	2.12
An Caisleán Nua	4890	2094	42.8	100	2.04
Dún Seachlainn	3232	1563	48.4	66	2.04
Orán Mór	3310	1467	44.3	65	1.96
Muineachán	6458	2213	34.3	122	1.89
Beantraí	3190	1378	43.2	60	1.88
Dún Garbháin	7992	3528	44.1	147	1.84

Foinse: Tá an tábla seo curtha le chéile ag Donncha Ó hEallaithe (GMIT) ag úsáid na figiúirí atá foilsithe ag an CSO sna táblaí 5A, agus 34A ó Imleabhar 9, Daonáireamh 2006 agus óna SAPs, atá foilsithe ar shuíomh idirlíon an CSO.

Aoisghrúpaí Éagsúla:

Is léir ó Tábla 6 thíos go bhfuil tionchar mór ag an scoil ar an líon daoine a úsáideann an Ghaeilge, taobh amuigh den córas oideachais. Níl ach **1.47%** de na páistí san aoisghrúpa **3-4 bliana d'aois** ag labhairt Ghaeilge taobh amuigh den córas scoile. Seo é an figiúr a thugann léargas dúinn ar an líon teaghlaigh sa stát ina bhfuil an Ghaeilge á úsáid iontu, bíodh sé ina príomhtheanga nó ina tarna teanga sa teach.

Tá ardú i % na ngasúr a úsáideann Gaeilge go laethúil taobh amuigh den córas scoile sna haoisghrúpaí bunscoilíochta, ach tá laghdú beag sna haoisghrúpaí iarbhunscoilíochta. Ar fágáil an córas scoilíochta, tá sé suntasach go dtarlaíonn titim tobann in úsáid na Gaeilge taobh amuigh den seomra scoile: titeann an % go **1.51%** don aoisghrúpa **20-24 bliain d'aois** agus go **1.42%** don aoisghrúpa **25-34 bhliain d'aois**.

Níos suntasaí fós, tá titim mór sa % atá ag maíomh sa Daonáireamh go bhfuil Gaeilge acu: Gaeilge ag **71%** den aoisghrúpa idir **10 -14 bhl.**; ag **64%** den aoisghrúpa idir **15-19 bhl.** agus ar fágáil na scoile dóibh san aoisghrúpa **20-24 bhl. d'aois** níl Gaeilge

ach ag **43.5%**. An amhlaidh go mbíonn tuismitheoirí ag déanamh áibhéil faoi chumas Ghaeilge na ngasúr agus an fhoirm Daonáirimh á líonadh agus nuair a thagann daoine in aois é a líonadh iad féin, go mbíonn an freagra níos ionraice agus go mbíonn na figiúirí níos goire don marc. Tá i bhfad níos lú daoine ag ceapadh go bhfuil siad in ann Gaeilge a labhairt agus iad i dtús na bhficeadaí, ná mar a thuairisc a dtuismitheoirí 5 nó 10 mbliain roimhe sin agus iad ar scoil.

Tábla 6: An Líon agus Céatadán atá in ann Gaeilge a Labhairt sna hAoisghrúpaí éagsúla agus Líon agus Céatadán a labhrann Gaeilge go laethúil.

Aoisghrúpa	Daonra Iomlán 3 bhli. agus os a chionn	Líon atá ábalta Gaeilge a labhairt	% atá ábalta Gaeilge a labhairt	Líon a labhrann Gaeilge go laethúil taobh amuigh den córas oideachais	% a labhrann Gaeilge go laethúil taobh amuigh den córas oideachais
3-4 bliana	120,050	14,773	12.3	1,769	1.47
5-9 bliana	288,325	171,290	59.4	6,225	2.16
10-14 bliana	273,872	194,337	71.0	5,574	2.04
15-19 bliana	290,257	184,847	63.7	5,743	1.98
20-24 bliana	342,475	149,122	43.5	5,183	1.51
25-34 bliana	722,439	264,516	36.6	10,275	1.42
35-44 bliana	623,434	204,541	32.8	11,115	1.78
45-54 bliana	521,813	191,600	36.7	9,525	1.83
55-64 bliana	407,055	138,483	34.0	7,446	1.83
65 bliana +	467,926	143,281	30.6	9,293	1.99
Iomlán	4,057,646	1,656,790	40.8	72,148	1.78

Foinse: Tá an tábla seo curtha le chéile ag Donncha Ó hEallaithe (GMIT) ag úsáid an figiúirí atá foilsithe ag an CSO sna táblaí 6, 35 agus 36 ó Imleabhar 9, Daonáireamh 2006.

Má théitear siar cúpla daonáireamh is féidir an cohort céanna a leanacht trí roinnt aoisghrúpaí agus an t-athrú a fheiceáil. An dream a bhí san aoisghrúpa **20 - 24 i 2006** bhíodar idir **10-14 i 1996** agus bhí an cuid is mó acu san aoisghrúpa idir **15-19 i 2002**.

Ón dTábla 7 thíos feictear go raibh **64.4%** den aoisghrúpa idir **10-14** bhliain d'aois ina chainteoirí Ghaeilge sa bhliain **1996**. **10 mbliain** níos deireanaí i 2006 bhí an cohort céanna **10 mbliana** níos sine ach do réir an daonáirimh ní raibh ach **43.5%** acu ag maíomh go mba cainteoirí Gaeilge iad.

Ach is ábhar dóchais é go bhfuil an cuma ar an scéal go bhfuil níos mó daoine sna aoisghrúpaí scoile ag maíomh Gaeilge a bheith acu anois ná mar a bhíodh: **71%** den aoisghrúpa **10-14** bhliain d'aois i **2006** i gcomparáid le **64%** deich mbliain roimhe sin.

Tábla 7: An céatadán cainteoirí Gaeilge in aoisghrúpaí áirithe i 1996, 2002 agus 2006.

Daonáireamh	5-9 bhli. d'aois	10-14 bhli. d'aois	15-19 mbl. d'aois	20-24 bhli. d'aois	25-34 bhli. d'aois
1996	44.6	64.4	65.3	49.4	35.9
2002	49.6	67.2	65.4	50.4	38.5
2006	59.4	71.0	63.7	43.5	36.6

Foinse: Tá an tábla seo curtha le chéile ag Donncha Ó hEallaithe (GMIT) ag úsáid figiúirí atá foilsithe ag an CSO óna Daonáirimh a tógadh i 1996, 2002 agus 2006.

Ábhar Dóchais:

Is ábhar dóchais é go bhfuil tuismitheoirí ag maíomh Gaeilge a bheith ag **12.3%** den aoisghrúpa idir **3-4 bhli. d'aois**, i gcomparáid le **9.4%** sa mbliain **2002** agus le **8.1%** i **1996**. Is ardú suntasach é seo agus is léiriú é ar thionchar ó thrí rud: (i) an fás mór atá tagaithe le 10 mbliana anuas ar líon na naíonraí gaelacha ar fud na tíre, tá breis is **160** naíonra ag cur réamhoideachas tré Ghaeilge ar fáil taobh amuigh den Ghaeltacht; (ii) an éileamh mór ar bhunoideachas tré Ghaeilge sna Gaelscoileanna agus fonn dá réir ar thuismitheoirí roinnt Ghaeilge a labhairt le gasúir óga sula dtéann siad ar aghaidh ag Gaelscoil agus (iii) an tionchar dearfach atá ag **TG4** ar úsáid na Gaeilge i measc páistí chomh maith de bharr an líon chlár do ghasúir trí Ghaeilge a chraoltar gach lá ar TG4, áis tacaíochta mbíodh ar fáil go laethúil roimh bunú **TG4** i **1996**.

Céard faoin nGaeltacht:

Níl fáil go fóill ar figiúirí iomlán Ghaeltachta ón Daonáireamh ach ar bhonn chontae. Tugtar torthaí do Ghaeltacht Contae na Gaillimhe mar shampla ach níl aon bhriseadh síos foilsithe go fóill a dhéanann **An Spidéal** a idirdhealú ó **Bhearna** nó **Rath Chairn** ó **Bhaile Ghib**.

Mar sin féin is féidir roinnt eolais a bhaint as an méad atá foilsithe go dtí seo. An tseachtain seo chugainn breathnófar ar na figiúirí faoi labhairt na Gaeilge atá ar fáil dona ceantair Gaeltachtaí éagsúla do réir na gcontaetha. Amach anseo déanfar mionanailís ar na toghroinncheantair Ghaeltachta go léir, mar a deineadh cheana, nuair a bhéas figiúirí ar fáil ón CSO ag deire na bliana.

Conclúd:

Nuair a foilsíodh réamhthuarascáil ón Daonáireamh mí na Márta seo caite, b'shin an uair a tugadh le fios i dtosach nach raibh ach **72,148** duine sna 26 Contae, ag maíomh go labhrann siad Gaeilge go laethúil taobh amuigh den córas scoilíochta. Cé go bhfuil os cionn milliún go leith, ag maíomh sa Daonáireamh go bhfuil siad in ann Gaeilge a labhairt, is beag duine acu a labhrann í taobh amuigh den seomra ranga.

Spreag an t-eolas ón Daonáireamh litir a foilsíodh i bhFoinse ar an 8 Aibreán, inar scríobh Fachtna Ó Drisceoil mar seo a leanas:

“Tá muid tar éis go leor dúthrachta a chaitheamh le tamall de bhlianta anuas ag cothú dea-mhéine i measc an phobail i leith na Gaeilge. Ach is cuma cé mhéad dea-mhéine atá ann i leith na Gaeilge, is cuma cé mhéad duine a mhaíonn go bhfuil Gaeilge acu, mura bhfuil pobal ann atá ag labhairt Ghaeilge go laethúil, níl todhchaí in ann don teanga. ...Tá sé níos éasca an cúpla focal a chothú i measc 100 duine ná mar atá sé Gaeilgeoir laethúil amháin a chruthú. Ach tá Gaeilgeoir laethúil amháin níos luachmhaire do thodhchaí na teanga ná 100 cúpla-focalóir.”

Léiríonn torthaí an Daonáirimh rud amháin: tá níos mó daoine ná aon uair ó bunaíodh an Stát ag ceapadh go bhfuil Gaeilge acu ach is suarach an líon daoine taobh amuigh den Ghaeltacht a úsáideann í ar bhonn rialta. Níl na gréasáin sóisialta, pobail, caitheamh aimsire agus oibre ann a thabharfaidh deis do dhaoine a bhfuil sí acu, an Ghaeilge a úsáid go rialta sa ghnáthshaol taobh amuigh den seomra ranga.

Níl an tuairisc seo gan dóchas. Is dul chun cinn mór é go gceapann an oiread daoine is a cheapann go bhfuil Gaeilge acu. Is ábhar dóchais é go bhfuil ardú suntasach tagaithe ar líon na bpáistí óga a bhfuil an Ghaeilge acu. Tá tionchar dearfach na Naíonraí Gaelacha agus na Gaelscoilíochta le tabhairt faoi deara i gcuid mhaith de na bailte ina bhfuil oideachas le fáil tré mheán na Gaeilge. Sin iad na bailte is airde ar an liosta ó thaobh an sciar den pobal a labhrann Gaeilge taobh amuigh den scoil.

Sé an dúshlán mór atá ann, do eagraíochtaí agus áisínteachtaí Ghaeilge, ná sciar níos mó den milliún duine fásta, a bhfuil Gaeilge acu do réir an Daonáirimh, a chur á labhairt is á úsáid. Taobh amuigh dena ceantracha láidir Gaeltachta, ní bhíonn deiseanna rialta ag daoine Gaeilge a usáid sa saol sóisialta ná sa saol oibre.

Ní léir fós go bhfuil aon tionchar ag **Acht na dTeangacha Oifigiúla**, ar úsáid na Gaeilge a chothú i measc daoine fásta. B'fhéidir go bhfuil sé ró luath a thionchar a mheas. Ní féidir comparáid a dhéanamh idir na figiúirí ón Daonáireamh seo a tógadh in **Aibreán 2006** ó thaobh úsáid na Gaeilge taobh amuigh den scoil, mar gurb é an chéad uair a cuireadh an cheist. I gceann cúig bhliain eile beifear in ann comparáid a dhéanamh nuair a bhéas na torthaí ar fáil ón Daonáireamh a thógfar sa bhliain **2011**, sé sin mura n-athraítear an cheist teanga idir an dá linn.

Críoch.

ⁱ An daonra atá 3 bhliain d'aois nó níos mó, a úsáidtear sa Daonáireamh i gcás ceisteanna ar bith a bhaineann le cúrsaí teanga.

ⁱⁱ Tugadh le tuiscint in alt a foilsíodh i bhFoinse ar 1 Aibreán, nach raibh ach 28% dena cainteoirí Ghaeilge sa nGaeltacht ina chainteoirí laethiúla. Ní raibh an scéal baileach chomh dona. B' é 35% an figiúr ceart. Bhí na daoine a dúirt go labhrann siad Gaeilge taobh istigh agus taobh amuigh den córas oideachais fágtha as an áireamh sa tuairisc sin.